

רבי אליעזר אומר: העושה תפלתו קבע וכו' מאי קבע?
 אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא: כל שתפלתו דומה עליו כמשוי
 ורבנן אמרי: כל מי שאינו אומר בלשון תחנונים
 רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: כל שאינו יכול לחדש בה דבר...⁴
 אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו: כל שאין מתפלל עם דמדומי
 חמה...

בבלי, ברכות כט ע"ב

ניכר כי כל שיטות האמוראים שהגמרא מביאה מתייחסות לפרטים העוסקים בדרך התפילה –
 תחושת המתפלל, סגנונו, התוספות הפרטיות שהוא מוסיף, והסביבה שהוא מתפלל בה. אין
 כאן שום אמירה המערערת על קביעותה של התפילה.

אף שדעתו המקורית של רבי אליעזר לא התקבלה להלכה, ונוסח התפילה ומועדיה נותרו
 קבועים, הרי שרוח דבריו ודאגתו מפני סכנותיה של תפילת הקבע השפיעו מאוד:

יתפלל דרך תחנונים כרש המבקש בפתח ובנחת ושלא תראה עליו כמשא ומבקש
 ליפטר ממנה.

שולחן ערוך, אורח חיים צח, ג

בין שני הרים – מעין שמונה עשרה

כפי שראינו עד כה, ייצגו שני גדולי עולם, רבן גמליאל נשיא ישראל ורבי אליעזר הגדול,
 שני קטבים של עולם התפילה – תפילת חובה בנוסח קבוע ותפילה זורמת וספונטנית. בתוך
 ישנה דעתו של רבי יהושע, שכפי שנראה בהמשך, הציע שלוש דרכים לאזן בין דעות
 חבריו.

במשנה ג גם רבי יהושע וגם רבי עקיבא מעלים את האפשרות של תפילה מעין שמונה
 עשרה. לדעתו של רבי עקיבא ברור שהתפילה המועדפת היא תפילת שמונה עשרה בנוסח
 המלא שלה, ואילו תפילת מעין שמונה עשרה מיועדת רק לאדם שאינו מסוגל להתפלל את
 הנוסח המלא. לעומתו, לדעת רבי יהושע תפילת מעין שמונה עשרה עדיפה לכל אדם.

מהי תפילת "מעין שמונה עשרה"? משמעות המילה "מעין" אינה קיצור אלא "מעניין",
 כמו שרואים במקומות אחרים במשנה "מברך על הטובה מעין הרעה ועל הרעה מעין
 הטובה" (ברכות ט, ג) או "עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת" (שבת ז, א).⁵ לפיכך
 אפשר לומר שתפילת "מעין שמונה עשרה" סוללת את דרך האמצע בוויכוח על נוסח
 התפילה – מצד אחד נשמרת המסגרת של שמונה עשרה ברכות המכוננות את האדם לנושאים
 שיש להתפלל עליהם, ומצד אחר האדם משוחרר מנוסח קבוע, והוא חופשי לבטא כל אחד